

SUNIY INTELEKT IQTISODIY VA ETNIK MUAMMOLAR

Xodjiyev Said Panjiyevich

Surxondaryo viloyati Bandixon tumani

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligiga qarashli

35-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi

Ijodiy madaniy masalalar bo'yicha targ'ibotchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada XXI asrda globallashuv va globalizasiya sharoitida ommaviy madaniyatning kuchayishi, inson ahloqiy dunyosining inqirozi, etosfera sofligining buzilishi muammolari falsafiy jihatdan tahlil qilingan. Virtual reallik ommaviy madaniyatning asosiy quroliga aylanib insonlarni manqurt (zombi)ga aylantirishi, insoniy munosabatlar ziddiyatlar kelib chiqishiga, behayolik, jangarilik, buzuqlik va vahshiylikni targ'ib qilinishi va oddiy holatga aylanshi maqolaning asosiy muammo obyektidir

Kalit soʻzlar: virtual reallik, axloqiy ong, globallashuv, ommaviy madaniyat, axloq, ijtimoiy ong, internet, etika.

KIRISH

Axborot sohasidagi globallashuv qanchalik yuqori choʻqqisiga chiqqaniga bugungi kunda millionlab yoshlarning internetdan foydalanishga oʻtganligi va oʻz kasbining ustalarini internet tarmogʻi orqali mablagʻ ishlab topayotganidan ham anglash mumkin. Shu qatorda suniy intellekt ham rivojlanmoqda. Shu bilan birga bir qancha muammolar olib kelmoqda. Shunday chigal va murakkab sharoitda biz uchun galdagi yeng muhim vazifalardan biri – yosh avlodning ongi hamda qalbini yot gʻoyalardan, mafkuraviy tahdidlardan asrab-avaylashdir.

Suniy intellekt (SI) kompyuter sistemalariga yuklangan bir imkoniyatdir va bu sistemalar tomonidan inson intellektini taklif etishga harakat qiladi. Suniy intellekt, ma'lumotlarni oʻrganish, tahlil qilish, ma'lumotlarni oʻzlashtirish va yoritish, masalalar yechish, tanish narsalarni aniqlash va yana koʻplab vazifalarni bajarish qobiliyatlarini oʻz ichiga oladi.

Shuni hisobga olgan holda, internet tizimi orqali maʼnaviy targʻibot ishlarini, jumladan, elektron kitobxonlikni kuchaytirishi zarur. Nega deganda, biz farzandlarimizning ongi, dunyoqarashi asrlar davomida sinovdan oʻtgan, yuksak maʼnaviyat xazinasini boʻlgan jahon va milliy adabiyotimiz asosida emas, balki qandaydir shubhali yani suniy intellekt tomonidan yaratilgan zararli axborotlar asosida shakllanishiga beparvo qarab turolmaymiz. Axborotlashgan jamiyatda aholini, ayniqsa yoshlarni kiberjinoyatchilikdan himoya qilish dolzarb vazifalardan biriga aylangan. Inson maʼnaviy qiyofasini saqlab qolish, uning axloqiy ongini kiber

hujumlardan saqlash dolzarbligicha qolmoqda. Shuni alohida ta'kidlash joizki, hozirgi davrda hech bir mamlakat bunday xavf xatarga qarshi yolg'iz o'zi qarshilik ko'rsatishi juda qiyindir. Bunday sharoitda xalqaro hamkorlikni kengaytirish, globallashtirish vositalaridan ayni damda foydalanish, kiberjinoiyatchilikka qarshi birgalikda kurashish zaruratga aylandi.

МУХОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Ikkinchi tomondan, tafakkur taraqqiyoti tabiat kabi cheksizdir. Uni to'xtatadigan, orqaga buradigan bir kuch dunyoda yo'q. Uning miyasi ham tabiatning ajralmas bir bo'lagi. Shuning uchun u inson va tabiat o'rtasidagi munosabat faollashgan sayin yanada cheksiz, hududsiz rivojlanib boraveradi. Faqat texnika taraqqiyotini yaratuvchilardan emas, balki ularni ishga soluvchilardan aql-idrok yuksakligi, diyonat hukmi, vijdon amali talab qilinadi. Chunki texnika kashfiyotlaridan ezgu maqsadlar uchun ham, yovuz maqsadlar uchun ham foydalanish mumkin.

Zamonaviy aloqa vositalari, jumladan internetdagi ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarining munosabatlari va taraqqiyotning bu mahsulidan foydalanish xususida ko'p gapirildi. Yangi virtual olamning rivojlanishi insonda ortiqcha, aqlga sig'mas, hech bir ahloq qoidalariga to'g'ri kelmaydigan xoxish-istaklarni keltirib chiqarmoqda. Virtual olamda tanishish, do'stlashish va xatto nikoh tuzilish holatlari kuzatilmoqda. Ayni damda ommalashib borayotgan holat virtual nikoh haqida to'xtalsak.

“Axborotlashgan jamiyat” deb nom olgan XXI asrda global tarmoqdagi xabarlar oqimi va sig'imi yaqin yaqin vaqtlar ichidagi zamonaviy odam bo'lgan Homo Sapiyensni, kommunikatsion aloqalar ichidagi inson, ya'ni – Homo Virtusga o'zgartirib qo'yishi mumkinligi haqidagi farazlar tadqiqotchilar o'rtasida qizg'in muhokama qilinmoqda. Hattoki ba'zi tadqiqotlarda “homo virtus”, “digital natives”, “net generation”, “the millenials” kabi tushunchalar virtual makonda yashovchi ijtimoiy subyekt va virtual borliqdagi axborotning asosiy iste'molchilari, deb ta'kidlanmoqda.

Internetda Virtual nikoh, Virtual oila qurishga ishonadiganlarning ruhiy muammosi borligi aniq. Ko'p hollarda real hayotdan qo'rqadigan, ruhan yolg'iz va o'ta irodasiz kishilar bunday soxta munosabatlarga chuv tushishadi. Tushkunlik paytda, ularni yolg'iz qoldirmagan ma'qul. Chunki shundoq ham ruhiy iskanja holatida bo'lgan insonni virtual munosabatlar real hayotdan uzoqlashtirib, jamiyatdan ajratadi. Muammolarni battar chigallashtiradi. Tabiiyki, virtual hayotga berilganlarga, boshqalar telbaga qaraganday qarashadi. Oqibatda ruhiy tushkunlikdagi odam yonidagilardan uzoqlashib, virtual yaqimiga osongina bog'lanadi. Virtual munosabatlar inson, ayniqsa, shaxsiy hayotdan omadi chopmagan kishiga ta'siri oson kechishi sababi shundaki, bu olamda inson o'zi xohlaganidek yashaydi. Albatta,

aldamchi hayot shirin tuyuladi. Irodasi ojiz kishi virtual munosabatlarga mukkasidan ketadi.

Internet (International Network— xalqaro kompyuter tarmog'i) butundunyoni qamrab qolgan global kompyuter tarmog'idir. Hozirgi kunda Internet dunyoning ko'plab (150 dan ortiq) mamlakatlarida 100 millionlab abonentlarga ega. Internet dastlab faqat tadqiqot va o'quv yurtlariga xizmat qilgan bo'lsa, u ishlab chiqarish doirasida ham keng tarqalmoqda. Internet bir qancha qulayliklarga ega yekanligi bilan ajralib turadi. Bular tarmoqning tezkorligi, arzonligi, aloqaning keng qamrovli ekanligidir.

Internet tizimi orqali insonlarning ongiga g'oyaviy "hujum" uyishtirish holatlari kuzatilmoqda. Bunday jarayonlarni amalga oshirishda yesa kibermakon qulay muhit manbaiga aylanib ulgurgan. Kibermakon dunyo kompyuter tarmoqlarining "virtual" umumiy majmui. Kibermakonda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan, insonni ham ma'nan, ham jismonan yo'q qilishi mumkin bo'lgan kuch kiberterrorizmdir.

Dunyo rivojlanib borgani sari uning biz payqamay qolgan, ammo o'ta dolzarb bo'lgan qirralari chiqib bormoqda. Virtuallik orqali ommaviy madaniyat globallashib bormoqda. Albatta bu juda yaxshi. Chunki jahonda bo'layotgan voqyea hodisalar va yangiliklardan tez fursatlardan habardor bo'lish zamon talabidir. Respublikamizda olib borilayotgan tub iqtisodiy, ijtimoiy islohotlar negizida ham aynan mana shunday omillar turibdi desam mubolag'a bo'lmaydi.

XULOSA

Inson internet olamida o'zini istagan qiyofada, hohlagan holatda namoyon qilishi mumkin. Shu nuqtai nazardan inson internet olamida, ya'ni virtual reallikda "menga hamma narsa ravo" g'oyasi asosida ish tuta boshladi. Har bir qiladigan ishimiz konstitutsiya va qonunlar bilan tartibga solinib turiladi, ammo virtual olam qonuniyatlari ba'zida real olam qonunlariga zid tarzda harakat qilishini ko'rmoqdamiz. Virtual reallikda bo'ladigan voqyea hodisalarga insonda birinchi taqlid paydo bo'ladi. Lekin inson psixikasidan bizga ma'lumki, u har doim "minus" tomonini tez ko'radi va tez o'zlashtiradi. Fikrimizning isboti sifati quyidagi misolni keltirishimiz mumkin. Shunday ekan, o'zbek xalqini tanlagan yo'lidan chalgitish uchun internet orqali qilinayotgan mafkuraviy xurujlarni tahlil qilish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Mirziyoyev Sh Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz, -T.: "O'zbekiston", 2018. – B.592.
2. Ermatov H. Insoniyat dard qidirmog'dami, darmon? //Muloqot,2000, 6-son, - B.6.
3. Плешакова В. Кибер онтология и психология безопасности информатсионной сферы: аспекты киберсотсиализатсии человека в сотсиальных сетях Интернет среды // Вестник, 2014. –С. 15.

4 Королева Н. Семио сфера личности. Санкт- Петербург , 2005. –С. 159.

5. Кушаков Ш.С. Фейковая модел дезинформации как разновидност симулятора // *Yoshlarni g'oyaviy tarbiyalashning dolzarb masalalari. Talabalar ongida kitobxonlik madaniyatini shakllantirish*” mavzusidagi respublika ilmiy-nazariy konferensiyasi materilalari. Samarqand, 2019. – S 19-21

6. Sultanova G.S. The essence and nature of postnonclassical scientific thinking. « Школа Науки» • № 3 (14) • Февраль 2019 .. «School of Science» • № 3 (14) • February 2019", 2019. – P. 21-23.